

การศึกษาเรื่องคติคติในคัมภีร์รูปอิทธิพลกรรม

นายประโชค ชัยสุวรรณ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาคณะหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาภาษาตะวันออก

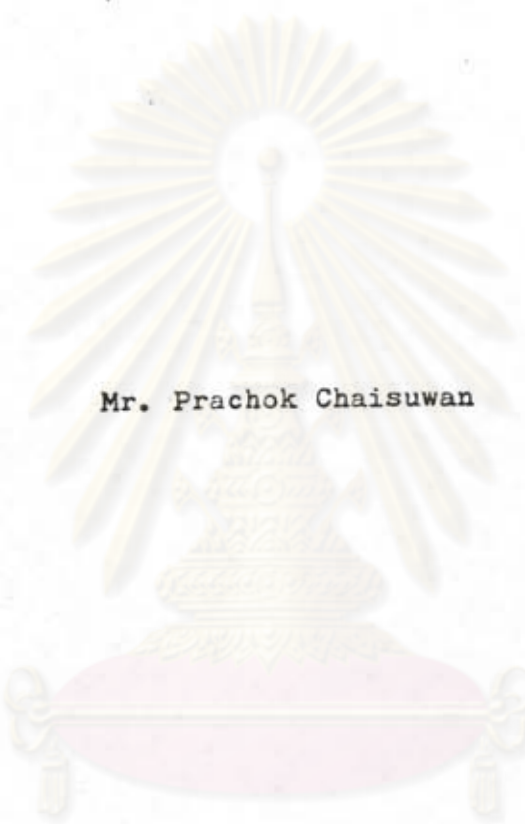
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2533

ISBN 974-577-826-5

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A STUDY OF TADDHITA IN RŪPASIDDHIPAKARAṆAM

Mr. Prachok Chaisuwan

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of arts

Department of Easter Languages

Graduate School

Chulalongkorn University

1990

ISBN 974-577-826-5

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การศึกษาเรื่องตักทิดในกัมภีร์รูปสิทธิปกรณ์

โดย

นายประโชก ชัยสุวรรณ

ภาควิชา

ภาษาตะวันออก

อาจารย์ที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์ ดร. สุภาพรรณ ฌ บางช้าง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปราณีย์ ฟ้าพานิช

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของ
ของการศึกษาคณะหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ ดร. ดาวร วัชรภักดิ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์วิสุทธิ์ บุชชกุล)

..... ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
(รองศาสตราจารย์ ดร. สุภาพรรณ ฌ บางช้าง)

..... ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปราณีย์ ฟ้าพานิช)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. ศักดิ์ศรี แฉวมณีคณา)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ฉานิสร์ ชาศรัทหงศ์)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศันย์ สิ้นสกุล)

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์ (ราชภัฏวชิรเวศน์) มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์ (ราชภัฏวชิรเวศน์)

ประโชค ชัยสุวรรณ : การศึกษาเรื่องคัมภีร์รูปลิตธิปกรณ์ (A STUDY OF TADDHITA IN RŪPASIDDHIPAKARAṆAM) อ.ที่ปรึกษา : รศ.ดร.สุภาพรณ ฒ บางช้าง, ผศ.ดร.ปราณี หาดพานิช, 168 หน้า. ISBN 974-577-826-5.

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการนำเสนอ วิธีการสร้างคำคัมภีร์รูปลิตธิปกรณ์ เปรียบเทียบกับ คัมภีร์กัจจายนะ และคัมภีร์นยาสะ

คัมภีร์รูปลิตธิปกรณ์ เป็นผลงานของพระพุทธปิยะเถระ ชาวแคว้นโจหะ ภาคใต้ของประเทศอินเดีย มีชีวิตอยู่ในคริสต์ศตวรรษที่ 13 รูปลิตธิเป็นคัมภีร์บาลีไวยากรณ์ประเภทมีสูตร กลุ่มกัจจายนะ อยู่ในฐานะหนังสืออธิบายขยายความของคัมภีร์กัจจายนะ คู่คัมภีร์นยาสะ

ผลของการศึกษาปรากฏว่า คัมภีร์รูปลิตธิ คัมภีร์กัจจายนะ และคัมภีร์นยาสะ มีความแตกต่างในเรื่องจำนวนปัจจัยในอัตราร้อย 63:55:53 และมีความแตกต่างในเรื่องจำนวนอุทาหรณ์ ในอัตราร้อย 177:91:16 โดยเฉพาะในคัมภีร์รูปลิตธิมีการตั้งชื่อคัมภีร์ตามกลุ่มปัจจัยที่ใช้แทนนามศัพท์

อย่างไรก็ตาม คัมภีร์บาลีไวยากรณ์ทั้ง 3 คัมภีร์มีจำนวนสูตรคัมภีร์ 62 สูตร เท่ากันทั้ง ๆ ที่ในคัมภีร์รูปลิตธิ มีการ เปลี่ยนย้ายสูตรระหว่างคัมภีร์คัมภีร์ กับคัมภีร์อื่น ๆ เพื่อให้ เนื้อหาคือเนื้อกัน คัมภีร์กัจจายนะ เน้นการแยกให้เห็นชัดเจนระหว่าง สูตรละ วุคติ และ อุทาหรณ์ คัมภีร์นยาสะ เน้นขั้นตอนการสร้างคำเพียงอย่างเดียว ส่วนคัมภีร์รูปลิตธิ เน้นเอกภาพของเนื้อหา และสัมพันธ์ภาพระหว่างสูตร

น่าจะมีการศึกษาเปรียบเทียบคัมภีร์ ทั้ง 3 นี้ในเนื้อหาของคัมภีร์อื่น ๆ เช่น นามกัมภีร์ การกัมภีร์ และสมาสกัมภีร์เป็นต้น เพื่อให้ เนื้อหาคือเนื้อสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา ..... ภาษาตะวันออก .....
สาขาวิชา ..... บาลี-สันสกฤต .....
ปีการศึกษา ..... 2532 .....

ลายมือชื่อนิติ .....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา .....
1/2/32

PRACHOK CHAISUWAN : A STUDY OF TADDHITA IN RŪPASIDDHIPAKARAṆAM. THESIS
 ADVISOR: ASSO. PROF. SUPAPHAN NA BANGCHANG Ph.D., ASST. PRANEE LAPANICH
 Ph.D. 168 PP. ISBN 974-577-826-5.

The objective of the present thesis is to study the formation of secondary derivatives (Taddhita) in the Pali language and its presentation scheme as found in Rupasiddhi, a Pali grammatical text, and to make a systematic comparison of this with the Kaccāyana and Nyāsa grammars.

The Rupasiddhi is the work of Buddhappiya, a Buddhist monk of the 13th century A.D. in the Coḷa State of South India. It belongs to the Kaccāyana School, being, like Nyāsa, a commentary on the Kaccāyana-Veyyakarana, the central text of the school.

The research shows that the number of Taddhita suffixes in the Rupasiddhi, Kaccāyana and Nyāsa texts varies, being 63, 55 and 53 respectively. In the Rupasiddhi, these suffixes are systematically classified and named, in contrast with the other two texts. The illustrations, or Udāharana, also vary, the number being 177:91:16.

The number of the Suttas in the three texts agrees, however, although there has been shuffling of the Suttas in the Rupasiddhi to accord with the general trend of the text. Whereas the Kaccāyana-Veyyakarana stresses the distinction of the presentation steps of the Sutta, the Vutti and the Udāharana, and the Nyāsa text the grammatical order in the formation of a new word, the Rupasiddhi, on the other hand, emphasizes the unity of the contents and the relation between the Suttas.

It is suggested that comparative study of the three texts in other matters, Samasa or Kāraka or Nāma for examples, be taken.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา ..... ภาษาตะวันออก
 สาขาวิชา ..... บาลี-สันสกฤต
 ปีการศึกษา 2532

ลายมือชื่อนิสิต .....
 ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา .....
 .....
 .....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาของผู้มีพระคุณหลายท่าน คือ
รองศาสตราจารย์ ดร. สุภาพรณ ฌ บางช้าง อาจารย์ที่ปรึกษา ได้กรุณา
ตรวจแก้คำแปลให้ถูกต้องชัดเจน ให้แนวในการศึกษาวิเคราะห์ ให้ข้อมูล และบอกแหล่ง
ข้อมูล

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปราณี พาทนิช อาจารย์ที่ปรึกษารวม ได้กรุณา
เอาใจใส่แนะนำในการศึกษาค้นคว้า และช่วยตรวจแก้เนื้อหาสำนวนให้ถูกต้อง

นายบำรุง ชำนาญเรือ เอื้อเพื่อเอกสารหายาก พร้อมทั้งคำแนะนำที่เป็น
ประโยชน์แก่การวิจัย

นายเสรี อัจสาคร และ นายสุรพล รัตนพรชัย เจ้าหน้าที่สถาบันฯ ที่ศึกษา
พุทธโฆส ได้เอื้อเพื่อเอกสารหายาก คอบทามัญหาในการแปล และให้ข้อมูลที่ เป็นภาษาพม่า

เจ้าหน้าที่งานบริการหนังสือหอสมุดแห่งชาติ ห้องสมุดอภิธรรมโชติกวิทยาลัย
ห้องสมุดมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องสมุดคณะอักษรศาสตร์ และสถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อำนวยความสะดวกในการค้นข้อมูล

นายเต็ม เขาวลัษณ์ ให้ยืมเอกสารข้อมูลส่วนตัว และอำนวยความสะดวก
ด้านต่าง ๆ

พระมหาบุญธรรม บุญใหญ่โต, พระมหาสมจิต มุณีวิโส, พระสนธยา ฐิติทศุโศ
สามเณรธีระบุท ขมุขิราช, สามเณรหวัชชัย ถาวงษ์กลาง, นายประสิทธิ์ กิจสะครม
และนางลาววัลย์ ชัยสุวรรณ ช่วยคัดลอกต้นฉบับ และช่วยพิมพ์บางตอน

นางอรุณ ภายสูง และคณะ รับผิดชอบในการจัดพิมพ์วิทยานิพนธ์ให้

อนึ่ง ผู้วิจัยขอน้อมรำลึกถึงพระคุณของคุณพ่อคุณแม่ และท่านผู้มีพระคุณท่านอื่น
ทุกท่านที่ยังไม่กล่าวนาม

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	๗
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	๘
กิตติกรรมประกาศ	๙
คำอธิบายคำย่อ	๑๑

บทที่

1. บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา	1
วัตถุประสงค์และขอบเขตของการวิจัย	3
วิธีดำเนินการวิจัย	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย	5

2. ประวัติและเนื้อหาของคัมภีร์รูปสีหขิปกรณ์ .....

ความหมายของชื่อคัมภีร์	6
ประเภทของคัมภีร์บาลีไวยากรณ์	7

1. คัมภีร์บาลีไวยากรณ์มีสูตร .....

1.1 กลุ่มกัจจายนะ	7
-------------------------	---

1.2 กลุ่มโมคคัลลานะ	8
---------------------------	---

1.3 กลุ่มสัททนต์	9
------------------------	---

2. คัมภีร์บาลีไวยากรณ์ไม่มีสูตร .....

ความเป็นมาของคัมภีร์รูปสีหขิปกรณ์	10
---	----

1. ผู้แต่งและสมัยที่แต่ง	10
--------------------------------	----

2. จุดประสงค์ในการแต่งคัมภีร์รูปสีหขิปกรณ์	15
--	----

3. เนื้อหาของคัมภีร์รูปสีหขิปกรณ์	16
---	----

	หน้า
3. ก. คัมภีร์รูปอิทธิปิภรณ์คณฑิตถิกถกัณฑ์	18
ข. คำแปลคำภีร์รูปอิทธิปิภรณ์คณฑิตถิกถกัณฑ์	45
4. การสร้างคำศัพท์ในคัมภีร์รูปอิทธิปิภรณ์	87
ความหมายของคำศัพท์	87
โครงสร้างของศัพท์	88
1. รูปวิเคราะห์	89
1.1 คำหน้า	89
1.1.1 คำหน้าที่ทองแดงวิภินาม	90
1.1.2 คำหน้าที่ไม้ทองแดงวิภินาม	92
1.2 คำหลัง	93
1.2.1 คำหลังที่ทองแดงวิภินาม	94
1.2.2 คำหลังที่ไม้ทองแดงวิภินาม	95
2. รูปสำเร็จ	96
2.1 อำนาจของปัจจัยศัพท์	97
2.1.1 กลุ่ม ฌ อนุพันธ์ปัจจัย	97
2.1.2 กลุ่มไมโซ ฌ อนุพันธ์ปัจจัย	99
2.2 จำนวนของปัจจัยศัพท์	101
2.3 ปัจจัยประจำศัพท์	101
2.3.1 อปัจจัยศัพท์	101
2.3.2 อเนกศัพท์	102
2.3.3 ภาวศัพท์	102
2.3.4 หัสสัทศัพท์	102
2.3.5 สังขยาศัพท์	103
2.3.6 อพยยศัพท์	103
2.3.7 ศัพท์ไม่มีปัจจัย	104

	หน้า
5. รูปแบบการนำเสนอวิธีการสร้างคำศัพท์	108
1. ศัพท์กณฑ์	108
1.1 ทอนต้นกณฑ์	108
1.2 ทอนท้ายกณฑ์	110
2. ศัพท์	111
3. สูตรของศัพท์	112
3.1 ชนิดของสูตร	112
3.1.1 สัญญาสูตร	112
3.1.2 อธิการสูตร	113
3.1.2.1 สิ้นคติกอชการ	113
3.1.2.2 มัณฑุคติกอชการ	113
3.1.2.3 ยถาบุพพิทอชการ	113
3.1.3 ปริภาสาสูตร	114
3.1.4 วิธีสูตร	115
3.1.4.1 โสปวิธี	115
3.1.4.2 อาเสวิธี	115
3.1.4.3 อากมวิธี	115
3.1.4.4 ทิมวิธี	115
3.1.4.5 รัสวิธี	115
3.1.4.6 ปฏิเสวิธี	115
3.1.4.7 บัจยวิธี	116
3.1.4.8 วิภททิวิธี	116
3.2 จำนวนสูตร	116
3.2.1 ยายสูตรเขา 10 สูตร	116
3.2.2 ยายสูตรออก 9 สูตร	116
3.2.3 ทักสูตรออก 1 สูตร	117
3.3 เหตุผลในการยายสูตร	117

	หน้า
4. โครงสร้างภายในสูตร	119
4.1 ข้อความเชื่อมสูตร	119
4.2 สุตตะ	119
4.3 วุक्ति	120
4.4 อุททหรัณ	120
5. จุดเน้นข้อที่ข้อเสียในการนำเสนอ	125
5.1 คัมภีร์รูปสัทธา	125
5.2 คัมภีร์กัจจายณะ	129
5.3 คัมภีร์นยาสะ	129
6. ข้อสรุปและข้อเสนอแนะ	131
บรรณานุกรม	133
ภาคผนวก ก. ศัพท์านุกรมอุททหรัณคำศัพท์ในคัมภีร์รูปสัทธาปกรณ์ตอนศัพท์กณฑ์ ..	143
ภาคผนวก ข. อักษรานุกรมปัจจัยศัพท์ในคัมภีร์รูปสัทธาปกรณ์ตอนศัพท์กณฑ์	165
ประวัติผู้เขียน	168

 ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คำอธิบายคำย่อ

ลำดับตัวเลขในพระไตรปิฎก หมายถึง เล่ม/ข้อ/หน้า เช่น ชุท.ช. 25/352/85
หมายถึงพระไตรปิฎก ฉบับภาษาบาลี เล่มที่ 25 ข้อที่ 352 หน้า 85

อญ. ทิก.	หมายความวา	อญุคฺคฺตฺรนิคาย	ทิกนินิปาต
ชุท. ช.	" "	ชุทฺตฺตฺนินิคาเย	ชมฺมปท
ชุท. ช.(ภาษาไทย)	" "	ชุทฺตฺตฺนินิคาเย	ชรรรมบท
ชุท. วิมาน.	" "	ชุทฺตฺตฺนินิคาเย	วิมานวตฺตฺล
วิมาน. อ.	" "	วิมานวตฺตฺล	อฏฺฐรฺกถา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย